

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO
NR. XI-242 PAKEITIMO ĮSTATYMO 2 STRAIPSNIO 26 DALIES
(2018 M. SAUSIO 13 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS
RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2018 m. birželio 19 d. Nr. KT14-N9/2018

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Elvyros Baltutytės, Gintaro Godos, Vytauto Greičiaus, Danutės Jočienės, Gedimino Mesonio, Vyto Miliaus, Daivos Petrylaitės, Janinos Stripeikienės, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1 straipsniu, Konstitucinio Teismo posėdyje 2018 m. gegužės 24 d. žodinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 8/2018 pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymą Nr. 1B-10/2018 ištirti, ar Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjos argumentai

1. Pareiškėjos Seimo narių grupės prašymas grindžiamas šiais pagrindiniais argumentais.

1.1. Ginčijamu teisiniu reguliavimu įstatymų leidėjas suteikė švietimo ir mokslo ministrui teisę patvirtinti reikalavimus ir tvarką, pagal kurią studijų kryptys bus vertinamos ir laikinai akredituojamos, numatė terminą, iki kada švietimo ir mokslo ministras turi nustatyti naujus reikalavimus studijų kryptių vertinimui ir jas įvertinti – iki 2018 m. kovo 1 d., taip pat nustatė, kokie neigiami padariniai kils aukštajai mokyklai, jeigu įvertintos krypties studijos neatitiks švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų (taigi ir jo nustatytų naujų reikalavimų), – aukštoji mokykla negalės priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustatys švietimo ir mokslo ministras.

Konstitucinis Teismas, atskleisdamas, be kita ko, konstitucinio teisinės valstybės principo turinį, yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas privalo nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris *inter alia* suteiktų galimybę teisinių santykių subjektams iš anksto žinoti, ko iš jų reikalauja teisė, kad jie galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisės normos turi būti nustatomos iš anksto, teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų grįžtamoji galia neleidžiama (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*). Tad pagal Konstituciją įstatymų leidėjui ir kitiems teisėkūros subjektams draudžiama nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį teisės aktui būtų suteikta (galėtų būti suteikta) grįžtamoji galia, jeigu juo pabloginama teisinių santykių subjekto padėtis.

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) vartojama formuluotė „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką“ reiškia, kad įstatymų leidėjas suteikė švietimo ir mokslo ministrui teisę savo išleistą teisės aktą taikyti atgal, t. y. įstatyme numatė teisės akto grįžtamąją galią, nes pagal Įstatymą švietimo ir mokslo ministro nustatyti nauji reikalavimai studijų kryptių vertinimui bus taikomi vertinant jau vykdomas studijų kryptis. Taigi pagal švietimo ir mokslo ministro nustatytus naujus reikalavimus bus atliekamas praėjusio laikotarpio studijų kryptių vertinimas. Tad taikant ginčijamą teisinį reguliavimą susidarys (gali susidaryti) ir tokia situacija, kai studijų kryptis bus įvertinta kaip neatitinkanti naujai nustatytų reikalavimų, t. y. reikalavimų, kurie

anksčiau jai nebuvo nustatyti ir dėl to negalėjo būti žinomi atitinkamas studijas vykdančioms aukštosioms mokykloms.

1.2. Aukštosios mokyklos studijas vykdo pagal valstybės institucijų akredituotas studijų programas. Valstybės institucijos, akredituodamos studijų programas, pripažįsta, kad jos atitinka valstybės nustatytus reikalavimus ir yra tinkamos studijoms. Atitinkamai aukštosios mokyklos turi pagrįstą lūkestį, kad tuo laikotarpiu, kuriam akredituotos studijų programos, galės vykdyti studijas būtent pagal tas programas.

Taigi valstybės institucijos neturi teisės nutraukti akredituotų studijų programų vykdymo, kol nėra pasibaigęs laikotarpis, kuriam jos akredituotos. Akredituotų studijų programų vykdymas negali būti nutrauktas nei švietimo ir mokslo ministro įsakymu, nei Seimo priimtu įstatymu, antraip būtų pažeista Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta aukštųjų mokyklų autonomija, kuri reiškia ir tai, kad aukštosios mokyklos turi teisę vykdyti valstybės institucijų akredituotas studijų programas, kad tas studijų programas turi teisę vykdyti visą laikotarpį, kuriam jos akredituotos. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu ar Seimo priimtu įstatymu akredituotų studijų programų vykdymą nepasibaigus terminui, kuriam jos akredituotos, galima nutraukti tik tada, kai aukštoji mokykla Seimo sprendimu yra reorganizuojama, taip pat prieš pasibaigiant akreditacijos terminui jų vykdymą gali nutraukti pati aukštoji mokykla.

1.3. Pareiškėja pažymi, kad nekvestionuoja Seimo įgaliojimų įstatymu pavesti švietimo ir mokslo ministrui nustatyti naujus reikalavimus studijų krypčių vertinimui, taip pat neginčija įstatyme įtvirtintos švietimo ir mokslo ministro teisės nustatyti tokius reikalavimus. Tačiau pagal Konstituciją Seimas įstatymu negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo švietimo ir mokslo ministrui būtų suteikta teisė išleisti naujus reikalavimus studijų krypčių vertinimui nustatantį teisės aktą, kuris turėtų grįžtamąją galią, nes nauji reikalavimai gali būti taikomi tik į ateitį. Be to, iš konstitucinių teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principų kykla, be kita ko, tai, kad aukštosios mokyklos turi teisę iš anksto žinoti, pagal kokius kriterijus, jų procentinę išraišką ir vertinamąsias sritis bus atliktas studijų krypčių vertinimas, turi turėti pakankamai laiko naujiems reikalavimams įgyvendinti.

Remdamasi oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, kuriomis atskleidžiamas, be kita ko, konstitucinio teisinės valstybės principo turinys, pareiškėja nurodo, kad pagal Konstituciją tam tikro praėjusio laikotarpio studijų krypčių vertinimas gali būti atliekamas tik pagal tuos kriterijus, kurie galiojo vertinamuoju laikotarpiu. Atitinkamai nauji studijų krypčių vertinimo kriterijai turi būti taikomi tik naujam vertinamajam laikotarpiui, kuris turi būti racionaliai pagrįstas (pakankamas), kad aukštosios mokyklos turėtų realias galimybes pertvarkyti studijų programas pagal naujus reikalavimus. Toks naujas vertinamasis laikotarpis negali būti nepagrįstai trumpas,

t. y. jis negali būti toks, kad aukštosios mokyklos neturėtų realių galimybių pertvarkyti studijų kryptis ir studijų programas pagal naujus reikalavimus.

Todėl, Įstatyme įtvirtinus švietimo ir mokslo ministro teisę nustatyti naujus reikalavimus studijų kryptių vertinimui, tame pačiame ar kitame įstatyme turėjo būti nustatyta ir tai, nuo kada tie nauji reikalavimai bus taikomi. Kitaip tariant, Įstatyme turėjo būti numatytas ir racionaliai pagrįstas (pakankamas) pereinamasis laikotarpis, per kurį aukštosios mokyklos turėtų realią galimybę pritaikyti naujus reikalavimus vykdomoms studijų kryptims ir studijų programoms arba jų atsisakyti, jeigu nėra galimybių užtikrinti jų atitikties naujiems reikalavimams. Ir tik tuo atveju, jeigu iki Įstatyme numatyto termino aukštosios mokyklos nesugebėtų studijų pertvarkyti taip, kad jos atitiktų švietimo ir mokslo ministro patvirtintus naujus reikalavimus, galėtų būti sprendžiama dėl studijų krypties laikino ar kitokio neakreditavimo, draudimo priimti studentus į atitinkamos krypties studijas ir kitų poveikio priemonių aukštosioms mokykloms taikymo.

Tačiau ginčijamu teisiniu reguliavimu nurodytų reikalavimų nepaisoma. Pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nauji reikalavimai studijų kryptių vertinimui turėjo būti nustatyti, o studijų kryptys pagal juos turėjo būti įvertintos itin skubiai – iki 2018 m. kovo 1 d. Toks trumpas laikotarpis negali būti laikomas racionaliai pagrįstu (pakankamu) pereinamuoju laikotarpiu, per kurį aukštosios mokyklos turėjo realias galimybes pertvarkyti studijų kryptis ir studijų programas pagal naujus reikalavimus. Tad nustačius tokį teisinį reguliavimą pažeisti konstituciniai teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principai, taigi ir konstitucinis teisinės valstybės principas.

1.4. Ginčijamu teisiniu reguliavimu nustatyta ir tai, kokie neigiami padariniai kils aukštajai mokyklai, jeigu įvertintos krypties studijos neatitiks švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų (taigi ir jo nustatytų naujų reikalavimų), – aukštoji mokykla negalės priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustatys švietimo ir mokslo ministras. Vadinasi, įtvirtintas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį aukštosioms mokykloms, remiantis švietimo ir mokslo ministro priimtu teisės aktu, kuriam įstatymų leidėjas leido suteikti grįžtamąją galią, kils (gali kilti) neigiami padariniai, nors jos vykdė visus iki tol teisės aktuose nustatytus reikalavimus, jų laikėsi ir nepažeidė.

Toks teisinis reguliavimas, pasak pareiškėjos, akivaizdžiai nedera su konstituciniais teisingumo, teisinės valstybės principais, pagal kuriuos subjektas, kuris vykdė visus teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir jų laikėsi, dėl to negali patirti neigiamų padarinių. Atitinkamai nurodytieji konstituciniai principai suponuoja ir tai, kad teisės subjektas negali patirti neigiamų padarinių ir dėl to, kad neįvykdė reikalavimų, kurie anksčiau teisės aktuose nebuvo nustatyti.

1.5. Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija. Ši konstitucinė nuostata reiškia, kad Seimas, leisdamas įstatymus ir kitus teisės aktus, negali viršyti

įgaliojimų, kuriuos jam suteikia Konstitucija, negali pažeisti Konstitucijos normų ir principų, taigi ir konstitucinių teisinės valstybės, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos, draudimo suteikti teisės aktui grįžtamąją galią principų.

Kadangi nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą nepaisyta nurodytų konstitucinių principų, jį įtvirtinus pažeista ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalis.

II

Suinteresuoto asmens atstovo argumentai

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauti suinteresuoto asmens Seimo atstovo Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininko Eugenijaus Jovaišos rašytiniai paaiškinimai. Juose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens Seimo atstovo pozicija grindžiama šiais pagrindiniais argumentais.

2.1. Ginčijamos nuostatos nesuponuoja poįstatyminio teisės akto, kuris turėjo būti priimtas įgyvendinant įstatymą, grįžtamosios galios.

Yra dvi studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo rūšys: vykdomų studijų programų (krypčių) išorinis vertinimas ir akreditavimas ir ketinamų vykdyti studijų programų (krypčių) išorinis vertinimas ir akreditavimas. Pirmuoju atveju vertinamos jau vykdomos studijų programos (kryptys), antruoju – parengtos studijų programos (kryptys), kurios realiai dar nevykdomos ir į kurias studentai dar nėra priimti. Šios dvi valstybinės studijų kokybės priežiūros formos skiriasi savo pobūdžiu: vienu atveju valstybė įvertina dar tik aukštosios mokyklos pasirengimą pradėti vykdyti tam tikrą studijų programą, kitu – realų studijų programų (krypčių) vykdymą. Todėl natūralu, kad realiai vykdomų studijų programų atitiktis teisės aktuose įtvirtintiems reikalavimams nustatoma vertinant praeityje (iki vertinimo) vykusių studijų organizavimo procesus. Taigi jau vykdomų studijų programų (krypčių) išorinis vertinimas yra įprasta ir būtina valstybės atliekamos studijų kokybės priežiūros procedūra, kurios metu tikrinama aukštosios mokyklos iki vertinimo vykdytų studijų programų atitiktis įgaliotų institucijų nustatytiems studijų programų (krypčių) vykdymo reikalavimams.

Be to, ginčijamomis nuostatomis švietimo ir mokslo ministras buvo įgaliotas nustatyti tik laikinąją studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarką, o ne naujus studijų programų (krypčių) vykdymo reikalavimus, t. y. ginčijamas teisinis reguliavimas nesuponuoja galimybės nustatyti kokius nors naujus studijų programų (krypčių) vykdymo reikalavimus, kurie galėtų turėti grįžtamąją galią.

Teiginį, kad šiuo atveju nenumatyta teisės akto grįžtamoji galia, patvirtina ir ginčijama nuostata, pagal kurią procedūros, pradėtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, baigiamos pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusius įstatymų nuostatas, taip pat švietimo ir mokslo ministro 2018 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. V-191 „Dėl Studijų krypčių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos

aprašo patvirtinimo“ patvirtintame Studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos apraše (toliau – ir Aprašas) įtvirtintas atitinkamas teisinis reguliavimas.

2.2. Vertinant ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktį Konstitucijai būtina atsižvelgti į jo paskirtį.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme numatytas studijų išorinis vertinimas yra sudėtingas procesas ir apima visų tam tikros krypties studijų programų ir jų vykdymo kokybės analizę aukštosios mokyklos atliktos savianalizės ir stebėsenos duomenų pagrindu, pasitelkiant išorinius ekspertus, ir trunka ne vieną mėnesį. Atsižvelgiant į tokį minėto proceso pobūdį, taip pat į tai, kad gali būti vykdomos tik akredituotos studijų krypties studijos (Mokslo ir studijų įstatymo 48 straipsnio 4 dalis), nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą buvo siekiama, kad pirmasis studijų kryptių išorinis vertinimas ir akreditavimas pagal naujos redakcijos Mokslo ir studijų įstatymo nuostatas būtų atliekamas supaprastinta švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Taigi ginčijamomis Įstatymo nuostatomis buvo siekiama ne pabloginti aukštųjų mokyklų padėtį, o atvirkščiai – ją palengvinti, t. y. dar keliems mėnesiams pratęsti terminą, kad aukštosios mokyklos galėtų pasirengti pagal naujos redakcijos Mokslo ir studijų įstatymo nuostatas atliktinam visapusiškam ir išsamiam studijų programų išoriniam vertinimui.

Iki 2018 m. kovo 1 d. vykdytos švietimo ir mokslo ministro nustatytos supaprastintos studijų kryptių vertinimo ir akreditavimo procedūros įgalino objektyviai įvertinti ir laikinai akredituoti studijų kryptis (programas) dar netaikant griežtesnių vertinimo ir akreditavimo reikalavimų.

2.3. Įstatymas, kuriuo nauja redakcija išdėstyta Mokslo ir studijų įstatymas, buvo priimtas 2016 m. birželio 29 d., o įsigaliojo 2017 m. sausio 1 d. Tuo tarpu įstatymo nuostatų dėl išorinio studijų ir aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija) taikymas buvo nukeltas net iki 2018 m. sausio 1 d. (pagal vėlesnius pakeitimus – iki 2018 m. kovo 1 d.).

Tad akivaizdu, kad aukštosioms mokykloms buvo suteikta galimybė ir nustatytas pakankamas terminas prisitaikyti prie pasikeitusio valstybinio reguliavimo ir atitinkamai – pakankamai laiko vykdomoms studijų kryptims (programoms) pertvarkyti atsižvelgiant į Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) ir jį įgyvendinančių teisės aktų nuostatas.

2.4. Pareiga paisyti teisėtų lūkesčių apsaugos principo nereiškia, kad iš įstatymų leidėjo ar kitų teisėkūros subjektų visais atvejais yra reikalaujama išlaikyti nepakitusį teisinį reguliavimą. Valstybės institucijos privalo kuo veiksmingiau įgyvendinti valstybės politiką, o siekiant šio tikslo teisinio reguliavimo pakeitimai yra neišvengiami. Suinteresuoto asmens atstovas, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d. nutarimo nuostatas, kad dėl ūkinės veiklos specifikos, įvairumo ir dinamiškumo ūkinės veiklos teisinis reguliavimas negali būti visą laiką vienodas,

draudimų ir leidimų santykis gali kisti, kad tas reguliavimas gali būti keičiamas ir siekiant užtikrinti viešąjį interesą, pabrėžia, jog ši pozicija atitinka ir oficialiąją konstitucinę doktriną.

Akivaizdu, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti ir tokį teisinį reguliavimą, kuriuo būtų nustatomi kitokie nei anksčiau nustatytieji ir taikytieji valstybės reikalavimai studijų kokybei. Atitinkamai tai lemia situaciją, kai vykdomos studijų programos (kryptys) neišvengiamai turi būti pervertinamos ir akredituojamos jau atsižvelgiant į naujus studijų kokybės reikalavimus. Nors toks kokybiškai naujas ūkinės veiklos reguliavimas turi būti įgyvendinamas nepažeidžiant Konstitucijos, *inter alia* teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio aiškumo, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principų, taip pat įstatymų, įstatymų leidėjas šiuo atveju nustatė pakankamai ilgą laikotarpį aukštosioms mokykloms prisitaikyti prie būsimų išorinio studijų programų vertinimo ir akreditavimo reikalavimų, o ginčijamu įstatymu papildomai atidėjo naujų nuostatų taikymą.

Be to, teisėtų lūkesčių apsaugos principas įstatymų leidėją ir kitus teisėkūros subjektus saisto tada, kai teisinio reguliavimo pokyčiai yra nepalankūs asmenų teisei padėčiai ir ją pablogina. Pareiškėjai nepagrindus to, kad teisinio reguliavimo pakeitimais yra daroma žala arba nuostoliai (pačia bendriausia prasme), taip pat nėra pagrindo remtis teisėtų lūkesčių apsaugos principu. Šio principo įgyvendinimui grėsmės nekelia ir toks teisinio reguliavimo koregavimas, kuris nėra susijęs su naujų ribojamojo pobūdžio taisyklių įtvirtinimu. Atitinkamai šio principo suponuojami reikalavimai saisto teisėkūros subjektus, kai teisinio reguliavimo pakeitimais įtvirtinami tam tikri apribojimai arba apskritai paneigiama galimybė įgyvendinti tam tikras teises ir taip pabloginama asmenų teisinė padėtis. Įvertinus ginčijamo teisinio reguliavimo turinį nėra pagrindo teigti, kad įstatymų leidėjas pablogino iki jo taikymo pradžios akredituotas studijų programas vykdyusių aukštųjų mokyklų padėtį.

2.5. Rengiant Įstatymą ir jo įgyvendinamuosius teisės aktus nuolat vyko viešos konsultacijos su aukštosiomis mokyklomis, kitomis kompetentingomis institucijomis. Be to, ginčijamu teisiniu reguliavimu nenustatyta visiškai naujų reikalavimų, apie kuriuos aukštosios mokyklos nežinojo ir negalėjo žinoti.

Tad, suinteresuoto asmens atstovo nuomone, konstituciniai teisinio tikrumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principai nėra pažeisti, priešingai – Įstatymo paskirtis yra užtikrinti mokslo ir studijų kokybę, siekti, kad būsimiems ir esamiems studentams būtų suteikta galimybė mokytis ir atitinkamai aukštosioms mokykloms – vykdyti tik aukštos kokybės studijas.

III

Byloje gauta medžiaga

3. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui gauta ši medžiaga:

3.1. Aukštųjų mokyklų rašytinės nuomonės dėl pareiškėjos prašyme išdėstytų argumentų: Lietuvos muzikos ir teatro akademijos rektoriaus prof. Zbignevo Ibelgaupio, Kazimiero

Simonavičiaus universiteto rektoriaus prof. dr. Arūno Augustinaičio, Telšių vyskupo Vincento Borisevičiaus kunigų seminarijos rektoriaus kun. dr. Ramūno Norkaus, Klaipėdos universiteto laikinai einančio rektoriaus pareigas prof. dr. Artūro Razbadausko, Vilniaus universiteto studijų prorektoriaus Valdo Jaskūno, Vilniaus šv. Juozapo kunigų seminarijos studijų prefekto kun. dr. Vladimiro Solovej'aus, LCC tarptautinio universiteto rektorės dr. Marlene'ės Wall, Mykolo Romerio universiteto rektoriaus doc. dr. Algirdo Monkevičiaus rašytinės nuomonės. Pateiktose rašytinėse nuomonėse iš esmės sutinkama su pareiškėjos prašyme pateiktais argumentais.

3.1.1. Kazimiero Simonavičiaus universiteto rektorius prof. dr. A. Augustinaitis rašytinėje nuomonėje papildomai nurodo, kad ginčijamo teisinio reguliavimo pagrindu buvo patvirtintas Aprašas, kurį taikant skubos tvarka priimtas sprendimas dešimtis Lietuvos universitetų vykdomų studijų kryptių laikinai akredituoti ribojamai. Studijų krypties laikinas akreditavimas ribojamai sukelia neigiamus padarinius aukštosioms mokykloms, nors jos vykdė visus iki tol teisės aktais nustatytus reikalavimus, jų laikėsi ir nepažeidė. Rašytinėje nuomonėje pažymima, kad nors Kazimiero Simonavičiaus universitetas po atlikto tarptautinio ekspertinio veiklos vertinimo buvo akredituotas maksimaliam šešerių metų laikotarpiui (iki 2022 metų), taip pat buvo įvertintos ir akredituotos visos universitete vykdomos studijų programos, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2018 m. vasario 28 d. įsakymu Nr. SV6-4 visos universiteto vykdomos studijų kryptys laikinai akredituotos ribojamai. Be to, apie naujus studijų vertinimo rodiklius, pagal kuriuos bus vertinamos ir akredituojamos studijų kryptys, universitetai nebuvo iš anksto informuoti ir neturėjo realių galimybių tam tinkamai pasirengti. Universitetų mokslo (meno) veiklos lygiui įvertinti buvo panaudoti 2017 metais Lietuvos mokslo tarybos atlikto universitetų 2015 ir 2016 metų mokslo (meno) veiklos vertinimo rezultatų duomenys, kurie buvo renkami ir vertinami ne studijų akreditavimo, o galimo mokslinės veiklos finansavimo tikslu. Nevalstybiniai universitetai Lietuvos mokslo tarybos vykdomame mokslo (meno) veiklos vertinimo procese pirmą kartą dalyvavo tik 2017 metais ir jie pateikė 2015 ir 2016 metų mokslo (meno) veiklos rezultatus.

3.1.2. LCC tarptautinio universiteto rektorė dr. M. Wall rašytinėje nuomonėje papildomai pažymi, jog Seimas, nustatydamas ginčijamą teisinį reguliavimą, pažeidė, be kita ko, aukštųjų mokyklų teisėtus lūkesčius, kad vertinimas ir akreditavimas bus vykdomas pagal iš anksto žinomas taisykles ir principus. Pakeitus Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija), joje buvo įtvirtintos naujos nuostatos dėl studijų laikino akreditavimo, nors pagal iki tol galiojusį teisinį reguliavimą, priešingai, buvo numatyta, kad studijų vertinimas ir akreditavimas bus užbaigtas pagal teisės aktų nuostatas, galiojusias iki Mokslo ir studijų įstatymo įsigaliojimo.

3.2. Aukštųjų mokyklų teisės mokslininkų rašytinės nuomonės dėl pareiškėjos prašyme išdėstytų argumentų.

3.2.1. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto dekanas prof. dr. Tomo Davulio rašytinė nuomonė.

Rašytinėje nuomonėje iš esmės pritariama pareiškėjos prašyme išdėstytiems argumentams. Papildomai pažymima, kad, vadovaujantis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi, buvo patvirtintas Aprašas, kuriame nustatyti studijų krypties studijų laikino akreditavimo rodikliai apima duomenis, surinktus ar buvusius iki jų patvirtinuso įsakymo (universitetų vykdomos mokslo (meno) veiklos lygis, aukštosios mokyklos vykdomų studijų krypties studijų programų, išoriškai įvertintų ir akredituotų šešeriems metams, dalis nuo visų aukštosios mokyklos vykdomų studijų krypties išoriškai vertintų studijų programų ir kt.) priėmimo dienos (t. y. iki 2018 m. vasario 26 d.). Šios aplinkybės vienareikšmiškai patvirtina, kad įgyvendinant ginčijamą teisinį reguliavimą priimtam teisės aktui suteikta grįžtamoji galia; taip buvo pažeisti konstituciniai teisinės valstybės, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos principai. Be to, Apraše nustatyti kriterijai, kuriuos turi atitikti atitinkamas studijų krypties studijų programas vykdančios aukštosios mokyklos, be kita ko, mokslo (meno) veiklos lygis. Nustatant mokslo (meno) veiklos lygį naudojami Lietuvos mokslo tarybos atlikto 2015 ir 2016 metų mokslo (meno) veiklos vertinimo rezultatų penkių geriausių mokslo krypties darbų ekspertinio vertinimo suminiai svertiniai įverčiai, o kreipiantis pakartotinai dėl laikinai akredituotos su papildomomis sąlygomis arba akredituotos ribojamai studijų krypties – Lietuvos mokslo tarybos atlikto 2017 metų mokslo (meno) veiklos vertinimo rezultatai. Pabrėžiama, jog aukštosios mokyklos šiuos rodmenis teikė konkrečiam tikslui – tam, kad būtų nustatytas mokslo (meno) veiklos lygis, t. y. jos nežinojo, kad šie duomenys bus panaudoti kitu tikslu – studijų krypties akreditavimui atlikti.

3.2.2. Mykolo Romerio universiteto Viešosios teisės instituto prof. dr. Vytauto Sinkevičiaus rašytinė nuomonė.

Rašytinėje nuomonėje iš esmės pritariama pareiškėjos prašyme pateiktiems argumentams. Taip pat nurodoma, kad nors Konstitucijos 107 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta bendra taisyklė, kad Konstitucinio Teismo sprendimo galia nukreipiama į ateitį (*ex nunc*), Konstitucinis Teismas 2012 m. gruodžio 19 d. sprendime yra pradėjęs formuoti oficialiąją konstitucinę doktriną, pagal kurią jis, pripažinęs, kad teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, turi įgaliojimus pripažinti antikonstituciniais ir šio teisės akto (jo dalies) taikymo padarinius. Konstitucinis Teismas gali tai padaryti, jeigu konstatuoja, kad teisės aktas (jo dalis) prieštarauja Konstitucijai, ir jeigu tokiu Konstitucijai prieštaraujančiu teisės aktu (jo dalimi) yra paneigiamos pamatinės konstitucinės vertybės – Lietuvos valstybės nepriklausomybė, demokratija, respublika ar prigimtinis žmogaus teisių ir laisvių pobūdis. Taip pat, rašytinės nuomonės autoriaus manymu, yra dar vienas pagrindas pripažinti antikonstituciniais ir Konstitucijai prieštaraujančio teisės akto (jo dalies) taikymo padarinius, t. y. kai teisėkūros subjektas, išleisdamas teisės aktą, akivaizdžiai ignoruoja

Konstitucinio Teismo nutarimuose ir kituose aktuose pateiktą Konstitucijos nuostatų (normų ir principų) sampratą ir tokį teisės aktą (jo dalį) Konstitucinis Teismas pripažįsta prieštaraujančiu Konstitucijai. Tokia situacija yra nagrinėjamoje byloje: įstatymų leidėjas, gerai žinodamas, kad pagal Konstituciją teisės aktui negalima suteikti grįžtamosios galios, jeigu dėl to pabloginama teisės subjekto padėtis, nustatė tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį švietimo ir mokslo ministrui buvo suteikta teisė nustatyti naujus studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo kriterijus ir juos pritaikyti atgal, t. y. laikotarpiui, kuris jau buvo pasibaigęs. Jeigu Konstitucinis Teismas nuspręstų, kad ginčijamos Įstatymo nuostatos prieštarauja Konstitucijai, jos negalėtų būti taikomos nuo tos dienos, kurią būtų oficialiai paskelbtas Konstitucinio Teismo nutarimas; taip būtų užtikrinta Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje. Tačiau taip nebūtų apgintos aukštųjų mokyklų teisės ir teisėti interesai, kurie buvo pažeisti Konstitucijai prieštaraujančiu teisiniu reguliavimu. Juos apginti būtų galima tik tuo atveju, jeigu Konstitucinis Teismas antikonstituciniais pripažintų ir Konstitucijai prieštaraujančių Įstatymo nuostatų taikymo padarinius.

IV

4. Dalyvaujantiems byloje asmenims ir jų atstovams Konstitucinio Teismo šaukimais pranešta apie Konstitucinio Teismo posėdžio laiką ir vietą; į Konstitucinio Teismo posėdį dalyvaujančių byloje asmenų atstovai neatvyko.

Kadangi dalyvaujančių byloje asmenų atstovų neatvykimas į Konstitucinio Teismo posėdį pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 44 straipsnio 2 dalį nėra kliūtis bylai nagrinėti, nutarimui ar išvadai bei kitiems sprendimams priimti, Konstitucinis Teismas nusprendė bylą nagrinėti nedalyvaujant dalyvaujančių byloje asmenų atstovams.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

I

Tyrimo ribos

5. Pareiškėja Seimo narių grupė prašo ištirti, ar Konstitucijai neprieštarauja Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“.

5.1. Kaip matyti iš pareiškėjos prašyme pateiktų argumentų, ji ginčijamo teisinio reguliavimo atitiktimi Konstitucijai abejoja iš esmės dėl to, kad juo sudarytos prielaidos vertinti ir

akredituoti ir šiuo metu vykdomas studijų kryptis, taip pat juo pavesta švietimo ir mokslo ministrui nustatyti susijusius reikalavimus ir jau vykdomoms studijoms, taip, pareiškėjos teigimu, įtvirtinant grįžtamąją teisės akto galią. Tuo tarpu teisiniu reguliavimu nustačius naujus reikalavimus studijų kryptių vertinimui, aukštosioms mokykloms turi būti suteiktas pakankamas (racionaliai pagrįstas) laikotarpis pasirengti naujų reikalavimų taikymui atitinkamai pertvarkant studijų kryptis, t. y. tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams; nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą toks laikotarpis aukštosioms mokykloms nebuvo suteiktas.

Šiame kontekste pažymėtina, kad pareiškėja, kaip nurodoma jos prašyme, neginčija Seimo įgaliojimų pavesti švietimo ir mokslo ministrui nustatyti reikalavimus studijų kryptių vertinimui, taip pat atitinkamos švietimo ir mokslo ministro teisės.

5.2. Taigi pareiškėja abejoja jos nurodytų Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatų atitikimi Konstitucijai tik tuo aspektu, kad jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis.

6. Vadinasi, šioje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas pagal pareiškėjos Seimo narių grupės prašymą tirs, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis.

II

Ginčijamas ir su juo susijęs teisinis reguliavimas

7. Seimas 2016 m. birželio 29 d. priėmė Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2016 m. liepos 15 d., kurio 1 straipsniu pakeitė Mokslo ir studijų įstatymą ir jį išdėstė nauja redakcija, įsigaliojusia 2017 m. sausio 1 d. (su tam tikromis išimtimis).

Įstatymo 2 straipsnyje „Įstatymo įsigaliojimas, taikymas ir įgyvendinimas“ įtvirtintos nuostatos dėl Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) nustatyto teisinio reguliavimo įsigaliojimo, taikymo ir įgyvendinimo.

7.1. Pareiškėjos prašymo kontekste aktuali Įstatymo 2 straipsnio 19 dalis, kurioje buvo nustatyta: „Išorinio studijų vertinimo ir aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal šio įstatymo 1 straipsnyje išdėstyta

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą taikomos nuo 2018 m. sausio 1 d., o procedūros, pradėtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, baigiamos pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusius įstatymų nuostatas.“

Taigi buvo nustatytas vėlesnis, nei įsigaliojo Mokslo ir studijų įstatymas (2016 m. birželio 29 d. redakcija), šiame nauja redakcija išdėstyta įstatyme įtvirtinto teisinio reguliavimo, skirto išorinio studijų vertinimo ir aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo procedūroms, taikymas – šios procedūros (išskyrus procedūras, pradėtas iki šio įstatymo įsigaliojimo) turėjo būti pradėtos taikyti 2018 m. sausio 1 d.

Pažymėtina, kad Įstatymas ne kartą buvo keičiamas ir (arba) papildomas, *inter alia* Seimo 2016 m. gruodžio 20 d. priimtu Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo Nr. XII-2534 2 straipsnio pakeitimo įstatymu, kurio 1 straipsnio 10 dalimi pakeista kai kurių Įstatymo 2 straipsnio dalių numeracija; nuo šio įstatymo įsigaliojimo (t. y. nuo 2016 m. gruodžio 30 d.) Įstatymo 2 straipsnio 19 dalis laikoma 26 dalimi, t. y. minėtas Įstatymo 2 straipsnio 19 dalyje (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nuo šio įstatymo įsigaliojimo nustatytas Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija).

7.1.1. Šiame kontekste paminėtinos šios Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintos nagrinėjamoje konstitucinės justicijos byloje aktualios nuostatos, susijusios, be kita ko, su išoriniu studijų vertinimu ir akreditavimu:

- studijos – asmens, įgijusio ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą, mokymasis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą arba disertacijos rengimas (4 straipsnio 22 dalis);
- studijų kryptis – akademinis, profesinis ir tyrimų laukas, kurį vienija bendra samprata, studijų rezultatai ir jų pasiekimų būdai (dėstymas, studijavimas, vertinimas) (4 straipsnio 24 dalis);
- studijų programa – krypties (krypčių) studijų aukštojoje mokykloje įgyvendinimo visuma ir jos aprašas, kuriame numatyti studijų rezultatai ir jiems pasiekti reikalingas studijų turinys, mokymosi veiklos, metodai, priemonės, žmogiškieji ir kiti išteklių (4 straipsnio 25 dalis);
- Studijų kokybės vertinimo centras, atlikdamas išorinį vertinimą ir akreditavimą, skatina aukštųjų mokyklų veiklos kokybę (22 straipsnio 2 dalis);
- mokslo ir (arba) meno veiklos ir studijų kokybė užtikrinama taikant mokslo ir studijų institucijų vidines kokybės užtikrinimo sistemas, išorinį studijų vertinimą ir akreditavimą ir išorinį mokslo ir studijų institucijų įvertinimą ir (arba) akreditavimą (46 straipsnio 2 dalis);
- išorinis studijų vertinimas apima pakopines studijas ir profesines studijas; jo tikslai – *inter alia* įvertinti studijų kokybę, užtikrinti nuolatinį studijų programų tobulinimą, informuoti akademinę bendruomenę ir visuomenę apie studijų kokybę (48 straipsnio „Išorinis studijų vertinimas ir akreditavimas“ 1 dalies 1, 2, 4 punktai); išorinis studijų vertinimas apima visų tam tikros krypties studijų programų ir jų vykdymo kokybės analizę aukštosios mokyklos atliktos

savianalizės ir stebėsenos duomenų pagrindu, pasitelkiant išorinius ekspertus; po išorinio studijų įvertinimo aukštoji mokykla, bendradarbiaudama su Studijų kokybės vertinimo centru, įgyvendina išorinio vertinimo metu pateiktas rekomendacijas (48 straipsnio 2 dalis);

– tam tikros krypties studijų akreditavimas – procedūra, kurios metu Studijų kokybės vertinimo centras patvirtina, kad įvertintos studijų krypties konkrečios pakopos arba profesinės studijos atitinka joms nustatytus rodiklius pagal vertinamąsias sritis; sprendimas dėl akreditavimo priimamas remiantis išorinio studijų vertinimo išvadomis, kiekvienos pakopos (vientisosioms ir profesinėms studijoms atskirai) krypties studijos akredituojamos ne rečiau kaip kartą per 7 metus (48 straipsnio 3 dalis);

– aukštoji mokykla negali vykdyti neakredituotos studijų krypties studijų; kai yra pagal tokią studijų kryptį studijuojančių studentų, švietimo ir mokslo ministras nustato tolesnes jų studijų galimybes (48 straipsnio 4 dalis);

– studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašą, vertinamąsias sritis ir rodiklius tvirtina švietimo ir mokslo ministras (48 straipsnio 5 dalis (2018 m. sausio 12 d. redakcija)).

Taigi pagal Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą viena iš *inter alia* studijų kokybės užtikrinimo ir skatinimo priemonių yra tam tikros krypties studijų akreditavimas – išorinio studijų vertinimo išvadų pagrindu ne rečiau kaip kartą per 7 metus, remiantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintu studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašu, atliekama procedūra, kurios metu Studijų kokybės vertinimo centras patvirtina, kad įvertintos studijų krypties konkrečios pakopos arba profesinės studijos atitinka joms nustatytus švietimo ir mokslo ministro patvirtintus rodiklius pagal vertinamąsias sritis; studijų krypties akreditavimas yra būtina sąlyga tam, kad galėtų būti vykdomos atitinkamos studijų krypties studijos (t. y. kad asmenys, įgiję ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą, galėtų mokytis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą šios studijų krypties studijų programą arba rengti disertaciją): neakredituotos studijų krypties studijos negali būti vykdomos, o tolesnes pagal tokią studijų kryptį studijuojančių studentų studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras.

7.1.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad ankstesniu teisiniu reguliavimu (Mokslo ir studijų įstatyme (2009 m. balandžio 30 d. redakcija)) nustatytos *inter alia* studijų kokybės užtikrinimo priemonės buvo aukštosios mokyklos arba studijų programos akreditavimas, juo nebuvo įtvirtinta kitos akreditavimo rūšies, *inter alia* studijų krypties akreditavimo.

Šiame kontekste paminėtina, kad, kaip matyti iš *inter alia* Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo projekto (jo pagrindu Mokslo ir studijų įstatymas (2009 m. balandžio 30 d. redakcija) išdėstytas nauja 2016 m. birželio 29 d. redakcija) aiškinamojo rašto, šiuo projektu buvo tikslinami studijų kokybės užtikrinimo, išorinio vertinimo ir akreditavimo

mechanizmai; jame numatyta, kad išorinis studijų vertinimas vykdomas atliekant ne atskirų studijų programų, o studijų krypčių vertinimą.

Taigi Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) vietoj pagal anksčiau galiojusį teisinį reguliavimą įtvirtinto studijų programų išorinio vertinimo ir akreditavimo numatytas išorinis studijų vertinimas ir akreditavimas, jame vietoj anksčiau buvusio tik studijų programų akreditavimo įtvirtinta nauja, palyginti su įtvirtintomis Mokslo ir studijų įstatyme (2009 m. balandžio 30 d. redakcija), akreditavimo rūšis – studijų krypčių akreditavimas, t. y. Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinta nauja studijų kokybės užtikrinimo priemonė – studijų krypčių vertinimas ir akreditavimas.

7.2. Šioje konstitucinės justicijos byloje aktualiu aspektu Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija) nuostatas sistemiškai aiškinant kartu su Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintu studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo teisiniu reguliavimu pažymėtina, kad:

– pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija) nuostatas iki 2018 m. sausio 1 d. *inter alia* atidėtas Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), vietoj anksčiau buvusio studijų programų akreditavimo įtvirtintos naujos išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo rūšies – studijų krypčių vertinimo ir akreditavimo procedūrų taikymas;

– Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 3 dalyje nustačius tik maksimalų studijų akreditavimo terminą (kiekvienos pakopos krypties studijos akredituojamos ne rečiau kaip kartą per 7 metus) ir nenustačius konkretaus termino, iki kurio turėjo būti atliktas pirmasis išorinis studijų vertinimas ir akreditavimas, pirmasis visų aukštųjų mokyklų visų studijų krypčių vertinimas ir akreditavimas turėjo būti atliktas po 2018 m. sausio 1 d., tačiau bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 7 metus nuo tos dienos, kurią turėjo būti pradėtos taikyti išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu);

– būtina išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymo sąlyga – studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių patvirtinimas, t. y. pagal Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 5 dalį (2018 m. sausio 12 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteiktų įgaliojimų įgyvendinimas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nei įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymui (2016 m. birželio 29 d. redakcija), nei suėjus terminui, nuo kurio turėjo būti pradėtos taikyti išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter*

alia jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), – po 2018 m. sausio 1 d., švietimo ir mokslo ministras išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymui būtinų studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių nepatvirtino, t. y. neįgyvendino pagal Mokslo ir studijų įstatymo 48 straipsnio 5 dalį (2018 m. sausio 12 d. redakcija) jam suteiktų įgaliojimų.

Pažymėtina, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija) nuostatos, kuriomis iki 2018 m. sausio 1 d. atidėtas išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymas, netrukde švietimo ir mokslo ministrui įgyvendinti jam pagal šio įstatymo 48 straipsnio 5 dalį (2018 m. sausio 12 d. redakcija) suteiktų įgaliojimų patvirtinti studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašą, vertinamąsias sritis ir rodiklius ir suėjus terminui, iki kurio atidėtas išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymas, – po 2018 m. sausio 1 d.

Šiame kontekste pažymėtina, jog, atsižvelgiant į tai, kad pirmasis visų aukštųjų mokyklų visų studijų kryptių vertinimas ir akreditavimas turėjo būti atliktas po 2018 m. sausio 1 d., kai turėjo būti pradėtos taikyti išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 4 dalies nuostata, kad aukštoji mokykla negali vykdyti neakredituotos studijų krypties studijų (t. y. kad asmenys, įgiję ne žemesnį kaip vidurinį išsilavinimą, negali mokytis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą šios studijų krypties studijų programą arba rengti disertacijos), negali būti aiškinama kaip užkertanti kelią vykdyti neakredituotos studijų krypties studijas (t. y. studijas pagal visas remiantis tuo metu galiojusiais teisės aktais akredituotas tos krypties studijų programas) iki pirmojo studijų krypties studijų akreditavimo pagal Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtintą bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką.

7.3. Seimas 2018 m. sausio 13 d. priėmė Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo Nr. XII-2543 2 straipsnio pakeitimo įstatymą, įsigaliojusį 2018 m. sausio 24 d., kurio 1 straipsniu pakeitė Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija).

Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija), kurią iš dalies ginčija pareiškėja šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„Išorinio studijų vertinimo ir aukštųjų mokyklų ir užsienio valstybių aukštųjų mokyklų filialų išorinio vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal šio įstatymo 1 straipsnyje išdėstyta Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą taikomos nuo 2018 m. kovo 1 d., o procedūros, pradėtos iki šio įstatymo įsigaliojimo, baigiamos pagal iki šio įstatymo įsigaliojimo galiojusius įstatymų nuostatus. Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras.“

Kaip matyti iš Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo Nr. XII-2534 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamojo rašto, šio įstatymo projekto tikslas – „nustatyti pereinamąsias nuostatas dėl laikino studijų įvertinimo ir akreditavimo, siekiant tinkamai pasiruošti ir apsvarstyti su aukštosiomis mokyklomis studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašą, vertinamąsias sritis ir rodiklius“. Paminėtina ir tai, kad, kaip matyti iš kitų Įstatymo *travaux préparatoires*, nurodytais teisinio reguliavimo pakeitimais buvo siekiama atidėti studijų kryptių išorinio vertinimo procedūrų taikymo pradžios terminą ir vykdyti studijų kryptių akreditavimą „supaprastinta švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka visų aukštųjų mokyklų atžvilgiu“. Tad ginčijamu teisiniu reguliavimu buvo *inter alia* siekiama nustatyti specialią, laikiną (kitokią, nei Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatyta bendroji) išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką.

7.3.1. Taigi, palyginus Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą su įtvirtintuoju Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2016 m. gruodžio 20 d. redakcija) Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinto studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo teisinio reguliavimo kontekste, matyti, kad šioje konstitucinės justicijos byloje aktualiu aspektu teisinis reguliavimas pakito iš esmės:

– juo iki 2018 m. kovo 1 d. (vietoj anksčiau galiojusiu teisiniu reguliavimo numatytos datos – 2018 m. sausio 1 d.) atidėtas Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) pagal ankstesnį teisinį reguliavimą nenumatytos ir naujo teisinio reguliavimo pagrindu dar netaikytos nustatytos naujos akreditavimo rūšies – studijų kryptių vertinimo ir akreditavimo procedūrų taikymas pagal bendrąją studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarką, nustatytą *inter alia* Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu); taigi pirmasis visų aukštųjų mokyklų visų studijų kryptių vertinimas ir akreditavimas šia bendrąja tvarka, nenustačius konkretaus termino, iki kurio turėjo būti atliktas

pirmasis išorinis studijų vertinimas ir akreditavimas pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), turi būti atliktas po 2018 m. kovo 1 d., tačiau bet kuriuo atveju ne vėliau kaip per 7 metus nuo tos dienos, kurią ši bendroji tvarka turėjo būti pradėta taikyti;

– iki pradedant taikyti Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatytą bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką, Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) buvo įtvirtintos specialios nuostatos, kuriomis nustatyta laikina (kitokia, nei Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatyta bendroji) išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka, pagal kurią numatytas studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas; būtina studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo procedūrų taikymo sąlyga – pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteiktų atitinkamų specialių įgaliojimų įgyvendinimas, t. y. studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimų ir tvarkos patvirtinimas; švietimo ir mokslo ministras taip pat įgaliotas nustatyti studijų kryptių laikino akreditavimo terminą (t. y. terminą, kuriam laikinai akredituojamos studijų kryptys); Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) taip pat apibrėžti krypties studijų neatitikties švietimo ir mokslo ministro nustatytiems reikalavimams padariniai – aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai nustatyti studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes;

– Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nustatytas studijų vertinimo ir laikino akreditavimo procedūrų atlikimo terminas – jos turėjo būti atliktos ne vėliau kaip 2018 m. kovo 1 d.; numatyta, kad jas įtvirtinančios nuostatos taikytinos laikinai – nuo jas nustačiusio teisinio reguliavimo įsigaliojimo (nuo 2018 m. sausio 24 d.) iki 2018 m. kovo 1 d., t. y. datos, nuo kurios pradedama taikyti Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatyta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka.

Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą aiškinant kartu su Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 4 dalies nuostata, kad aukštoji mokykla negali vykdyti neakredituotos studijų krypties studijų (t. y. kad asmenys, įgiję ne žemesnę kaip vidurinę išsilavinimą, negali mokytis aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą šios studijų krypties studijų programą arba rengti disertacijos), pažymėtina, kad pagal Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 4 dalį aukštoji mokykla negali vykdyti tokios studijų krypties studijų, kuri yra neakredituojama ne tik bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka pagal Mokslo ir studijų įstatymą

(2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), bet ir pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintas specialias nuostatas, kuriomis nustatyta laikina studijų kryptių vertinimo ir akreditavimo tvarka; t. y., neakreditavus studijų krypties pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintas specialias nuostatas, yra numatyti tokie patys padariniai, kaip ir neakreditavus studijų krypties studijų bendrąja tvarka, – draudimas aukštajai mokyklai priimti studentus į tos krypties studijas.

7.3.2. Pažymėtina, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nenustatytas konkretus terminas, iki kurio švietimo ir mokslo ministras turėjo įgyvendinti jam suteiktus įgaliojimus patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką; tačiau šie švietimo ir mokslo ministro įgaliojimai turėjo būti įgyvendinti ir juos įgyvendinant patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimai ir tvarka galėjo būti taikomi iki 2018 m. kovo 1 d. Pabrėžtina, kad pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuo 2018 m. kovo 1 d. turėjo būti taikoma Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtinta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka.

Šiame kontekste paminėtina, kad švietimo ir mokslo ministras, vadovaudamasis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi (2018 m. sausio 13 d. redakcija), tik 2018 m. vasario 26 d. priėmė įsakymą Nr. V-191 „Dėl Studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašą; šis įsakymas Teisės aktų registre oficialiai paskelbtas 2018 m. vasario 27 d., o įsigaliojo 2018 m. vasario 28 d.; tuo tarpu pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) jis galėjo būti taikomas tik iki 2018 m. kovo 1 d., t. y. iki tos dienos, kurią turėjo būti pradėta taikyti Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatyta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka.

Taigi Aprašas buvo patvirtintas likus keturioms dienoms ir oficialiai paskelbtas likus trimis dienoms iki galutinio termino, iki kurio tam, kad galėtų būti atliktas studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas, apskritai galėjo ir turėjo būti įgyvendinti Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką, t. y. įgaliojimai patvirtinti *inter alia* Aprašą; Aprašas buvo oficialiai paskelbtas likus trimis dienoms iki datos, iki kurios jis galėjo būti taikomas, t. y. iki kurios turėjo būti baigtas juo vadovaujantis atliktas studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas. Šiuo Aprašu patvirtinti studijų krypties studijų laikino akreditavimo rodikliai, nustatyta laikino akreditavimo tvarka.

8. Pareiškėjos prašyme pateiktų argumentų kontekste paminėtina, kad, šioje konstitucinės justicijos byloje surinktais duomenimis, visų aukštųjų mokyklų visų studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas vadovaujantis Aprašo nuostatomis Studijų kokybės vertinimo centro pradėtas 2018 m. vasario 28 d., t. y. Aprašo įsigaliojimo dieną, likus dviem dienoms iki Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) numatyto laikino akreditavimo termino (2018 m. kovo 1 d.) pabaigos ir praėjus tik dviem dienoms po Aprašo patvirtinimo, be to, dalis studijų kryptių buvo vertinamos jau pasibaigus Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) numatytam studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo terminui – po 2018 m. kovo 1 d., t. y. tada, kai nuostatos dėl studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nebegalėjo būti taikomos. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) po 2018 m. kovo 1 d. turėjo būti taikoma Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtinta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka.

Šiame kontekste paminėtina, kad studijų kryptys pagal Aprašo nuostatas buvo laikinai akredituotos, pavyzdžiui, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2018 m. kovo 2 d. įsakymu Nr. SV6-5 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“, 2018 m. kovo 7 d. įsakymu Nr. SV6-6 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“, 2018 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. SV6-19 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“; be to, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymai, kuriais laikinai akredituotos studijų kryptys, buvo ne kartą keičiami, *inter alia* 2018 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. SV6-21 „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro 2018 m. vasario 28 d. įsakymo Nr. SV6-4 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“ pakeitimo“, 2018 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. SV6-22 „Dėl Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2018 m. kovo 2 d. įsakymo Nr. SV6-5 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“ pakeitimo“.

Paminėtina ir tai, kad švietimo ir mokslo ministras, vadovaudamasis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi (2018 m. sausio 13 d. redakcija), 2018 m. balandžio 27 d., t. y. praėjus beveik dviem mėnesiams po galutinio termino, iki kurio tam, kad galėtų būti atliktas studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas, turėjo būti įgyvendinti Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką, priėmė įsakymą Nr. V-417 „Dėl Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašą. Taikant šio aprašo nuostatas 2018 m. gegužės 2 d., t. y. praėjus daugiau kaip dviem mėnesiams po 2018 m. kovo 1 d. – nuo galutinio termino, iki kurio apskritai galėjo būti įgyvendinti Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai patvirtinti studijų

krypčių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką, *inter alia* šį aprašą, taip pat praėjus daugiau kaip dviem mėnesiams nuo datos, iki kurios galėjo būti taikomi įgyvendinus šiuos įgaliojimus priimti teisės aktai, *inter alia* šis aprašas, ir iki kurios turėjo būti baigtas studijų krypčių vertinimas ir laikinas akreditavimas, buvo priimtas Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2018 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. SV6-16 „Dėl laikino rezidentūros studijų krypčių akreditavimo“.

III

Konstitucijos nuostatos ir oficialioji konstitucinė doktrina

9. Šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijama Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatų, kuriomis reguliuojamas studijų krypčių vertinimas ir laikinas akreditavimas, atitikties Konstitucijai.

10. Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija.“

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį, yra suformavęs plačią konstitucinę aukštųjų mokyklų autonomijos doktriną (*inter alia* 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. sausio 14 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. vasario 20 d., 2008 m. kovo 20 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

10.1. Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra konstatuota, kad tradiciškai aukštosios mokyklos autonomija suprantama kaip teisė savarankiškai nustatyti ir įtvirtinti įstatuose ar statute savo organizacinę ir valdymo struktūrą, ryšius su kitais partneriais, mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, studentų priėmimo tvarką, spręsti kitus su tuo susijusius klausimus, taip pat kad yra tam tikros veiklos sritys, laisvos nuo vykdomosios valdžios kontrolės (*inter alia* 1994 m. birželio 27 d., 2002 m. vasario 5 d., 2008 m. kovo 20 d. nutarimai). Kita vertus, aukštosios mokyklos autonomijos principas turi būti derinamas su atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei principu, kitomis konstitucinėmis vertybėmis, su aukštųjų mokyklų pareiga laikytis Konstitucijos ir įstatymų, su aukštųjų mokyklų ir visuomenės interesų sąveika ir jų derinimu (2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Šiame kontekste pažymėtina, kad aukštosios mokyklos (ir valstybinės, ir nevalstybinės) pagal Konstituciją ne tik naudojasi autonomija, bet ir vykdo svarbią socialinę funkciją – teikia aukštąjį išsilavinimą; aukštųjų mokyklų autonomija negali būti nesiejama su jų misija rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus, atitinkančius visuomenės ir valstybės poreikius, taigi ir su didele aukštųjų mokyklų atsakomybe už aukštojo mokslo kokybę (2008 m. vasario 1 d., 2009 m. spalio 28 d. sprendimai).

10.2. Konstitucinis Teismas 2011 m. gruodžio 22 d. nutarime pabrėžė, kad Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalis, pagal kurią aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija, turi būti

aiškinama atsižvelgiant į *inter alia* Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį, kurioje nustatyta, kad „valstybė prižiūri mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą“.

Pažymėtina, kad šioje Konstitucijos nuostatoje įtvirtinta ne tik valstybės teisė, bet ir pareiga prižiūrėti mokymo ir auklėjimo įstaigų veiklą (2000 m. birželio 13 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

10.2.1. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad autonomijos suteikimas aukštosioms mokykloms neatleidžia valstybės nuo konstitucinės priedermės užtikrinti aukštojo mokslo sistemos veiksmingumą. Todėl aukštųjų mokyklų autonomija nereiškia, kad jų veikla negali būti valstybės reguliuojama; priešingai, dėl to, kad yra susijusi su *inter alia* konstitucinių žmogaus teisių ir laisvių įgyvendinimu, taip pat su valstybės biudžeto lėšų naudojimu, ši veikla turi būti reguliuojama ir prižiūrima; tai kyla ir iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies. Tačiau valstybės teisė reguliuoti išorinius aukštųjų mokyklų santykius neturi apriboti aukštosios mokyklos mokslinės ir pedagoginės veiklos laisvės (*inter alia* 1994 m. birželio 27 d., 2008 m. vasario 20 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

Paminėtina, kad oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostata, jog aukštųjų mokyklų autonomija apima jų teisę savarankiškai nustatyti studijų programas, aiškintina valstybės konstitucinės priedermės prižiūrėti mokymo įstaigų veiklą ir konstitucinės priedermės užtikrinti, kad teikiamo aukštojo išsilavinimo lygis, žymimas atitinkamais kvalifikaciniais laipsniais, atitiktų tam tikrus vienodus aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, kontekste (2008 m. vasario 20 d., 2011 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

10.2.2. Konstitucinis Teismas, atskleisdamas valstybės konstitucinės priedermės užtikrinti aukštojo mokslo sistemos veiksmingumą turinį, yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją, paisydamas aukštųjų mokyklų autonomijos, įstatymų leidėjas turi plačią diskreciją pasirinkti ir reglamentuoti konkretų mokslo ir studijų organizavimo modelį, labiausiai atitinkantį tam tikro laikotarpio valstybės ir visuomenės pažangios raidos poreikius; tačiau pasirinkęs konkretų modelį įstatymų leidėjas turi užtikrinti vienodus mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo standartus; įstatymų leidėjas turi sudaryti prielaidas užtikrinti aukštojo mokslo kokybę (2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

Šiame kontekste pažymėtina, kad valstybė formuoja ir vykdo aukštojo mokslo politiką, kuri turi atitikti viešąjį interesą, visuomenės poreikius; ši politika apima *inter alia* priemonių, leidžiančių užtikrinti studijų kokybę, nustatymą (2008 m. kovo 20 d. nutarimas).

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal Konstituciją valstybės teisė nustatyti aukštojo išsilavinimo kokybės reikalavimus *per se* nepaneigia aukštųjų mokyklų autonomijos, tačiau įgyvendinant šią teisę turi būti paisoma iš Konstitucijos kylančių imperatyvų (2011 m. gruodžio 22 d. nutarimas).

11. Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija yra grindžiamos teisinės valstybės principu. Konstitucinio teisinės valstybės principo esmė – teisės viešpatavimas; konstitucinis teisės viešpatavimo imperatyvas reiškia, kad valdžios laisvę riboja teisė, kuriai privalo paklusti visi teisinių santykių subjektai, neišskiriant nė teisėkūros subjektų (*inter alia* 2004 m. gruodžio 13 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d., 2018 m. kovo 2 d. nutarimai).

Konstitucinis teisinės valstybės principas yra itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų.

11.1. Pareiškėjos prašyme pateiktų argumentų kontekste pažymėtina, kad konstitucinis teisinės valstybės principas suponuoja *inter alia* įvairius reikalavimus įstatymų leidėjui, kitiems teisėkūros subjektams: teisėkūros subjektai teisės aktus gali leisti tik neviršydami savo įgaliojimų; įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytas teisinis reguliavimas turi būti aiškus, suprantamas, neprieštaringas, teisės aktų formuluotės turi būti tikslios, turi būti užtikrinami teisės sistemos nuoseklumas ir vidinė darna; kad teisinių santykių subjektai galėtų savo elgesį orientuoti pagal teisės reikalavimus, teisinis reguliavimas turi būti santykinai stabilus; teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*); teisės aktų galia yra nukreipta į ateitį, įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas (*lex retro non agit*), nebent teisės aktu būtų sušvelninama teisinių santykių subjekto padėtis ir kartu nebūtų pakenkiama kitiems teisinių santykių subjektams (*lex benignior retro agit*), ir kt. (2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas).

Paminėtina, kad iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisinio reguliavimo aiškumo ir apibrėžtumo imperatyvų privalu laikytis ir nustatant įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarką (2016 m. gruodžio 7 d. nutarimas).

11.2. Neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas; iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančių teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principų paskirtis – užtikrinti asmens pasitikėjimą valstybe ir teise; šie principai suponuoja valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą; asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius teisės aktus įgytos teisės nustatytą laiką bus išlaikytos ir įgyvendinamos (2013 m. vasario 15 d. nutarimas).

11.3. Šiame kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena.

Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį konstitucinio teisinės valstybės principo, kartu ir jo elementais esančių teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo principų kontekste, yra konstatavęs, jog teisinio reguliavimo pakeitimai turėtų būti daromi taip, kad asmenims, kurių teisinei padėčiai jie turi įtakos, būtų užtikrinta reali galimybė prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos; todėl, siekiant sudaryti sąlygas asmenims ne tik

susipažinti su nauju teisiniu reguliavimu anksčiau, nei jis pradės galioti, bet ir tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams, gali būti būtina nustatyti vėlesnę jo įsigaliojimo datą (taikymo pradžią) (*inter alia* 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. sausio 25 d. nutarimai); taigi, Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį aiškinant konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste, tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas privalo numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus (*inter alia* 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. vasario 2 d. nutarimai).

Pabrėžtina, jog Konstitucinis Teismas 2013 m. vasario 15 d. nutarime, atskleisdamas įstatymų leidėjo pareigos numatyti pakankamą *vacatio legis* turinį, yra *inter alia* konstatavęs, kad:

- ši įstatymų leidėjo pareiga Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje ne kartą nurodyta siejant ją su įstatymų, kuriais pertvarkoma socialinių garantijų sistema ar atskirų socialinių garantijų struktūra, priėmimu (*inter alia* 2003 m. liepos 4 d., 2007 m. lapkričio 22 d., 2012 m. vasario 6 d. nutarimai), tačiau konstitucinio reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* turi būti paisoma priimant ir kitus įstatymus, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims;

- kiek laiko prisitaikymui derėtų palikti kiekvienu konkrečiu atveju, turėtų būti vertinama atsižvelgiant į daugelį aplinkybių: įstatymo paskirtį teisės sistemoje ir juo reguliuojamų visuomeninių santykių pobūdį, subjektų, kuriems jis taikytinas, ratą ir jų galimybes pasirengti naujo teisinio reguliavimo įsigaliojimui, kitas svarbias aplinkybes, *inter alia* tokias, dėl kurių įstatymas turėtų įsigalioti kuo skubiau;

- svarbus viešasis interesas, siekis apsaugoti kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, nusveriantis asmens interesą turėti daugiau laiko prisitaikyti prie naujas pareigas ar apribojimus nustatančio teisinio reguliavimo, gali lemti skubų įstatymo įsigaliojimą jo oficialaus paskelbimo dieną be jokio *vacatio legis* termino; vis dėlto skubus įstatymų, kuriais nustatomos pareigos ar apribojimai asmenims, įsigaliojimas turėtų būti labiau išimtis, grindžiama ir pateisinama ypatingomis objektyviomis aplinkybėmis, nei taisyklė;

- darant esminius galiojančio teisinio reguliavimo pakeitimus, lemiančius asmenų teisei padėčiai nepalankius padarinius, gali prireikti numatyti ne tik pakankamą *vacatio legis*, bet ir tam tikrą pereinamąjį teisinį reguliavimą; asmenų, kuriems taikytinas naujas teisinis reguliavimas, teisinė padėtis pereinamosiomis nuostatomis turėtų būti sureguliuota taip, kad jiems būtų suteikta pakankamai laiko užbaigti pradėtus veiksmus, kurių jie ėmėsi ankstesnio teisinio reguliavimo pagrindu, tikėdamiesi, kad jis bus stabilus, ir įgyvendinti pagal ankstesnį teisinį reguliavimą įgytas teises.

12. Pažymėtina ir tai, kad konstitucinis teisinės valstybės principas atsispindi ir konstitucinius atsakingo valdymo, valdžios atsakomybės visuomenei principus įtvirtinančiose

Konstitucijos 5 straipsnio 2, 3 dalyse, kuriose nustatyta, kad valdžios galias riboja Konstitucija, valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (2018 m. balandžio 12 d. nutarimas).

Šiame kontekste pažymėtina, jog atsakingo valdymo principas suponuoja tai, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi vykdyti savo funkcijas vadovaudamiesi Konstitucija, teise, veikdami Tautos ir Lietuvos valstybės interesais, turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus (*inter alia* 2012 m. spalio 26 d., 2012 m. lapkričio 10 d. išvados, 2018 m. kovo 2 d. nutarimas).

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste paminėtina, jog Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalį, yra konstatavęs ir tai, kad įstatymų leidėjas negali priimti sprendimų, kurie varžytų *inter alia* Konstitucijos 40 straipsnyje įtvirtintą aukštųjų mokyklų autonomiją (1994 m. birželio 27 d. nutarimas).

13. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija, reiškianti jų teisę savarankiškai nustatyti *inter alia* mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, nepaneigia valstybės, formuojančios ir vykdančios aukštojo mokslo politiką ir turinčios *inter alia* iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies kylančią priedermę užtikrinti aukštojo mokslo sistemos veiksmingumą, teisės nustatyti mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, taip pat priemones, įgalinančias vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, jų atitiktį nustatytiesiems aukštojo išsilavinimo kokybės standartams, *inter alia* periodiškai taikomas studijų kokybės vertinimo priemones. Pažymėtina ir tai, kad, keičiantis tam tikro laikotarpio valstybės ir visuomenės pažangios raidos poreikiams, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį atitinkamai turi būti keičiami ir mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartai, taip siekiant užtikrinti, kad aukštosios mokyklos veiksmingai įgyvendintų su jų autonomija, laiduojama pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį, siejamą misiją rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus ir joms tenkančią atsakomybę už aukštojo mokslo kokybę.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste taip pat pažymėtina, kad, nustatydamas ir keisdamas nustatytuosius mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, taip pat nustatytąsias priemones, įgalinančias vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, jų atitiktį nustatytiesiems aukštojo išsilavinimo kokybės standartams, *inter alia* periodiškai taikomas studijų kokybės vertinimo priemones, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų suponuojamų reikalavimų, *inter alia* reikalavimo nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* – pakankamą laikotarpį nuo įstatymo, kuriuo nustatomi tokie nauji standartai, tokios naujos priemonės, oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį *inter alia* aukštosios mokyklos galėtų

tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius pakitusius reikalavimus studijų ir jų vykdymo kokybei. Priešingu atveju būtų ne tik nepaisoma konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų, bet ir netinkamai įgyvendinta *inter alia* Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies suponuojama įstatymų leidėjo pareiga reguliuoti aukštųjų mokyklų veiklą taip, kad būtų užtikrinta aukštojo mokslo kokybė, taip pat būtų pažeista aukštųjų mokyklų teisė nustatyti mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, nesudaryta prielaidų veiksmingai įgyvendinti jų misiją rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus ir joms tenkančią atsakomybę už aukštojo mokslo kokybę, taigi būtų nepaisoma pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms laiduojamos autonomijos; atitinkamai būtų nepaisoma ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija.

IV

Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) atitikties Konstitucijai vertinimas

14. Kaip minėta, šioje konstitucinės justicijos byloje tiriama, ar Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui neprieštarauja Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis.

15. Kaip matyti iš pareiškėjos Seimo narių grupės prašymo, pareiškėja savo abejonę dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai grindžia iš esmės tuo, kad juo sudarytos prielaidos vertinti ir akredituoti ir šiuo metu vykdomas studijų kryptis, taip pat pavesta švietimo ir mokslo ministrui nustatyti susijusius reikalavimus ir jau vykdomoms studijoms, taip, pasak pareiškėjos, įtvirtinant grįžtamąją teisės akto galią. Tuo tarpu teisiniu reguliavimu nustačius naujus reikalavimus studijų kryptių vertinimui, pareiškėjos nuomone, aukštosioms mokykloms turi būti suteiktas pakankamas (racionaliai pagrįstas) laikotarpis pasirengti naujų reikalavimų taikymui atitinkamai pertvarkant studijų kryptis, t. y. tinkamai pasirengti numatomiems pakeitimams; nustatant ginčijamą teisinį reguliavimą toks laikotarpis aukštosioms mokykloms nebuvo suteiktas.

16. Sprendžiant, ar ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos tiek, kiek nurodyta, neprieštarauja Konstitucijai, pažymėtina, kad, kaip minėta:

– pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija, reiškianti jų teisę savarankiškai nustatyti *inter alia* mokslo ir studijų tvarką, studijų programas,

nepaneigia valstybės, formuojančios ir vykdančios aukštojo mokslo politiką ir turinčios *inter alia* iš Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies kylančią priedermę užtikrinti aukštojo mokslo sistemos veiksmingumą, teisės nustatyti mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, taip pat priemones, įgalinančias vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, jų atitiktį nustatytiesiems aukštojo išsilavinimo kokybės standartams, *inter alia* periodiškai taikomas studijų kokybės vertinimo priemonės; keičiantis tam tikro laikotarpio valstybės ir visuomenės pažangios raidos poreikiams, pagal Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalį atitinkamai turi būti keičiami ir mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartai, taip siekiant užtikrinti, kad aukštosios mokyklos veiksmingai įgyvendintų su jų autonomija, laiduojama pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį, siejamą misiją rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus ir joms tenkančią atsakomybę už aukštojo mokslo kokybę;

– nustatydamas ir keisdamas nustatytuosius mokslo ir studijų institucijų teikiamo aukštojo išsilavinimo kokybės standartus, taip pat nustatytąsias priemones, įgalinančias vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, jų atitiktį nustatytiesiems aukštojo išsilavinimo kokybės standartams, *inter alia* periodiškai taikomas studijų kokybės vertinimo priemonės, įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos, *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų suponuojamų reikalavimų, *inter alia* reikalavimo nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* – pakankamą laikotarpį nuo įstatymo, kuriuo nustatomi tokie nauji standartai, tokios naujos priemonės, oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį *inter alia* aukštosios mokyklos galėtų tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius pakitusius reikalavimus studijų ir jų vykdymo kokybei; priešingu atveju būtų ne tik nepaisoma konstitucinių teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principų, bet ir netinkamai įgyvendinta *inter alia* Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies suponuojama įstatymų leidėjo pareiga reguliuoti aukštųjų mokyklų veiklą taip, kad būtų užtikrinta aukštojo mokslo kokybė, taip pat būtų pažeista aukštųjų mokyklų teisė nustatyti mokslo ir studijų tvarką, studijų programas, nesudaryta prielaidų veiksmingai įgyvendinti jų misiją rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus ir joms tenkančią atsakomybę už aukštojo mokslo kokybę, taigi būtų nepaisoma pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms laiduojamos autonomijos; atitinkamai būtų nepaisoma ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija.

16.1. Minėta, kad pagal Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) nuostatas studijų kokybė užtikrinama *inter alia* taikant išorinį studijų vertinimą ir akreditavimą; vietoj anksčiau buvusio studijų programų akreditavimo Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtinta nauja studijų kokybės užtikrinimo priemonė – studijų krypties vertinimas ir akreditavimas.

Minėta ir tai, kad, iki pradėdant taikyti Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatytą bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką, Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) buvo įtvirtintos specialios nuostatos, kuriose nustatyta laikina (kitokia, nei Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatyta bendroji) išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka, pagal kurią numatytas studijų krypties vertinimas ir laikinas akreditavimas.

Taip pat minėta, kad pagal Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 4 dalį aukštoji mokykla negali vykdyti tokios studijų krypties studijų, kuri yra neakredituojama ne tik bendrąja išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka pagal Mokslo ir studijų įstatymo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), bet ir pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintas specialias nuostatas, kuriomis nustatyta laikina studijų krypties vertinimo ir akreditavimo tvarka; t. y., neakreditavus studijų krypties pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintas specialias nuostatas, numatyti tokie patys padariniai, kaip ir neakreditavus studijų krypties studijų bendrąja tvarka, – draudimas aukštajai mokyklai priimti studentus į tos krypties studijas.

Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad nėra pagrindo Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintą ginčijamą teisinį reguliavimą vertinti kaip tokį, kuriuo įtvirtintos pereinamosios nuostatos, skirtos pasirengti išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrai pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymui. Priešingai, Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įtvirtintas visiškai naujas, nors ir laikinai taikytinas, studijų krypties vertinimo ir laikino akreditavimo teisinis reguliavimas, kurio taikymo padariniai yra tokie patys (*inter alia* draudimas aukštajai mokyklai priimti studentus į tos krypties studijas) kaip ir taikant bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką, nustatytą *inter alia* Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu).

16.2. Minėta, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nustatytas studijų vertinimo ir laikino akreditavimo procedūrų atlikimo terminas – jos turėjo būti atliktos ne vėliau kaip 2018 m. kovo 1 d. Kaip minėta, pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuo 2018 m. kovo 1 d. turėjo būti taikoma Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtinta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka.

Minėta ir tai, kad Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo Nr. XII-2543 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, kuriuo įtvirtintas ginčijamas Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas, įsigaliojo 2018 m. sausio 24 d.

Taip pat minėta, kad pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) būtina studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo procedūrų taikymo sąlyga – švietimo ir mokslo ministrui suteiktų atitinkamų specialių įgaliojimų įgyvendinimas, t. y. studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimų ir tvarkos patvirtinimas.

Taigi, ginčijamose Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatose, kuriose, kaip minėta, įtvirtintas naujas, nors ir laikinai taikytinas, studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo teisinis reguliavimas (t. y. atlikti esminiai, nors ir laikini, aukštojo mokslo kokybės užtikrinimui skirti teisinio reguliavimo pakeitimai, lėmę (galėję lemti) aukštosioms mokykloms itin nepalankius padarinius, *inter alia* draudimą aukštajai mokyklai priimti studentus į neakredituotas studijų krypties studijas), aukštosioms mokykloms buvo numatytas itin trumpas laikotarpis pasirengti būsimiems esminiams studijų akreditavimo pokyčiams; šio laikotarpio tiksliai trukmė priklausė nuo švietimo ir mokslo ministrui Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) suteiktų įgaliojimų patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką įgyvendinimo momento.

16.3. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste atkreiptinas dėmesys į minėtas faktines Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įgyvendinimo aplinkybes:

– švietimo ir mokslo ministras, vadovaudamasis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi (2018 m. sausio 13 d. redakcija), tik 2018 m. vasario 26 d. priėmė įsakymą, kuriuo patvirtino Studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašą (šis įsakymas Teisės aktų registre oficialiai paskelbtas 2018 m. vasario 27 d. ir įsigaliojo 2018 m. vasario 28 d.); taigi Aprašas buvo patvirtintas likus keturioms dienoms ir oficialiai paskelbtas likus trimis dienoms iki galutinio termino, iki kurio apskritai galėjo ir turėjo būti įgyvendinti Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką, t. y. įgaliojimai patvirtinti *inter alia* Aprašą, taip pat Aprašas galėjo būti taikomas tik dvi dienas, t. y. iki 2018 m. kovo 1 d., kai turėjo būti baigtas studijų kryptių vertinimas ir laikinas akreditavimas;

– švietimo ir mokslo ministras, vadovaudamasis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi (2018 m. sausio 13 d. redakcija), 2018 m. balandžio 27 d., t. y. praėjus beveik dviem mėnesiams po galutinio termino, iki kurio turėjo būti įgyvendinti Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteikti įgaliojimai patvirtinti studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo reikalavimus ir tvarką, priėmė įsakymą Nr. V-417 „Dėl Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašą;

– dalis studijų kryptių buvo vertinamos jau pasibaigus Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) numatytam laikino akreditavimo terminui – po 2018 m. kovo 1 d.,

t. y. tada, kai nuostatos dėl studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nebegalėjo būti taikomos: pavyzdžiui, Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus 2018 m. kovo 2 d. įsakymu Nr. SV6-5 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“, 2018 m. kovo 7 d. įsakymu Nr. SV6-6 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“, 2018 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. SV6-16 „Dėl laikino rezidentūros studijų kryptių akreditavimo“, 2018 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. SV6-19 „Dėl laikino studijų kryptių akreditavimo“.

16.4. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad, kaip minėta, ginčijamomis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatomis, kuriose įtvirtintas naujas, nors ir laikinai taikytinas, studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo teisinis reguliavimas (t. y. atlikti esminiai, nors ir laikini, aukštojo mokslo kokybės užtikrinimui skirti teisinio reguliavimo pakeitimai, lėmę (galėję lemti) aukštosioms mokykloms itin nepalankius padarinius), aukštosioms mokykloms numatytas itin trumpas laikotarpis pasirengti būsimiems esminiams studijų akreditavimo pokyčiams, taip pat į minėtas faktines Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) įgyvendinimo aplinkybes, ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis, vertintinos kaip tokios, pagal kurias reikalauta neįmanomų dalykų, *inter alia* iš aukštųjų mokyklų reikalauta per tris dienas pasirengti studijų kryptių vertinimui ir laikinam akreditavimui, o iš Studijų kokybės vertinimo centro – per dvi dienas įvertinti ir laikinai akredituoti visų aukštųjų mokyklų visas studijų kryptis.

16.5. Vadinasi, Įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nustatydamas ginčijamą teisinį reguliavimą, kuriuo buvo keičiamos priemonės, įgalinančios vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, įstatymų leidėjas nesilaikė konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų suponuojamų reikalavimų nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), taip pat numatyti tinkamą *vacatio legis* – pakankamą laikotarpį nuo įstatymo, kuriuo nustatomos naujos priemonės, įgalinančios vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį *inter alia* aukštosios mokyklos galėtų tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus studijų ir jų vykdymo kokybei; taigi įstatymų leidėjas netinkamai įgyvendino Konstitucijos 40 straipsnio 4 dalies suponuojamą pareigą reguliuoti aukštųjų mokyklų veiklą taip, kad būtų užtikrinta aukštojo mokslo kokybė, nepaisė pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį aukštosioms mokykloms laiduojamos autonomijos ir Konstitucijos 5 straipsnio 2 dalies, pagal kurią valdžios galias riboja Konstitucija.

17. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys

įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 40 straipsnio 3, 4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, atsakingo valdymo principams.

V

Mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) pripažinimo prieštaraujančia Konstitucijai teisiniai padariniai

18. Konstitucijos 102 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – Konstitucijai ir įstatymams. Konstitucinis Teismas užtikrina Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir vykdo konstitucinį teisingumą.

Kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, jis vykdo konstitucinę teisminę kontrolę; Konstitucinis Teismas – konstitucinės justicijos institucija; pagal savo kompetenciją sprenddamas dėl žemesnės galios teisės aktų (jų dalių) atitikties aukštesnės galios teisės aktams, *inter alia* (ir pirmiausia) Konstitucijai, ir vykdydamas kitus savo konstitucinius įgaliojimus, Konstitucinis Teismas – savarankiškas ir nepriklausomas teismas – vykdo konstitucinį teisingumą, garantuoja Konstitucijos viršenybę teisės sistemoje ir konstitucinį teisėtumą.

Šiame kontekste pažymėtina, kad iš Konstitucijos kylanti konstitucinio teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų vykdomą konstitucinį teisingumą, o tokius Konstitucinio Teismo baigiamuosius aktus, kurie savo turiniu nėra neteisingi. Priešingu atveju, nesudarius galimybės Konstituciniam Teismui pagal jam suteiktus įgaliojimus priimti tokio baigiamojo akto, kuris atitiktų teisingumo kriterijus, nebūtų užtikrinta Konstitucijos viršenybė teisės sistemoje, būtų užkirstas kelias vykdyti konstitucinį teisingumą ir užtikrinti konstitucinį teisėtumą.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad Konstitucinio Teismo įgaliojimai vykdyti konstitucinį teisingumą ir užtikrinti konstitucinį teisėtumą yra neatskiriami nuo konstitucinio teisinės valstybės principo imperatyvų, *inter alia* teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio saugumo, teisinio tikrumo, teisingumo, protingumo, *impossibilium nulla obligatio est* (niekas neįpareigojamas daryti to, kas neįmanoma) ir *lex non cogit ad impossibilia* (teisės aktais negalima reikalauti neįmanomų dalykų) reikalavimų.

18.1. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką.

Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 40 straipsnio 3, 4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės ir atsakingo valdymo principams.

Konstitucinis Teismas konstatavo, kad ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis, vertintinos kaip tokios, kuriose reikalauta neįmanomų dalykų, *inter alia* iš aukštųjų mokyklų reikalauta per tris dienas pasirengti studijų kryptių vertinimui ir laikinam akreditavimui, o iš Studijų kokybės vertinimo centro – per dvi dienas įvertinti ir laikinai akredituoti visų aukštųjų mokyklų visas studijų kryptis, t. y. šiose nuostatose, kuriomis, kaip minėta, buvo keičiamos priemonės, įgalinančios vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, įstatymų leidėjas nesilaikė konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų suponuojamų reikalavimų nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), taip pat numatyti tinkamą *vacatio legis* – pakankamą laikotarpį nuo įstatymo, kuriuo nustatomos naujos priemonės, įgalinančios vertinti studijų ir jų vykdymo kokybę, oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį *inter alia* aukštosios mokyklos galėtų tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus studijų ir jų vykdymo kokybei.

Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos dėl studijų kryptių vertinimo ir laikino akreditavimo buvo taikomos ir pasibaigus nustatytam jų taikymo terminui – po 2018 m. kovo 1 d., t. y. tuo laikotarpiu, kai pagal Įstatymo 2 straipsnio 26 dalį (2018 m. sausio 13 d. redakcija) turėjo būti taikoma Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtinta bendroji išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarka: kaip minėta, švietimo ir mokslo ministras 2018 m. balandžio 27 d., t. y. praėjus beveik dviem mėnesiams, vadovaudamasis Įstatymo 2 straipsnio 26 dalimi (2018 m. sausio 13 d. redakcija), priėmė įsakymą Nr. V-417 „Dėl Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuriuo patvirtino Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašą; po 2018 m. kovo 1 d. Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymais, remiantis Studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašu, taip pat Rezidentūros studijų kryptių vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašu, buvo vertinama ir laikinai akredituojama dalis studijų kryptių. Pabrėžtina, kad tokie švietimo ir mokslo ministro ir Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus priimti teisės aktai neturėjo jokio teisinio pagrindo.

18.2. Pabrėžtina, kad pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymas, pagal kurį reikalaujama neįmanomų dalykų (t. y. kuris yra nesuderinamas su iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu *lex non cogit ad impossibilia*), negali sukelti teisinių padarinių jo reguliuojamų teisinių santykių subjektams, nes jie būtų įpareigoti daryti tai, ko apskritai atlikti negalėtų (t. y. būtų nepaisoma reikalavimo *impossibilium nulla obligatio est*).

Atitinkamai pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymu, kuris yra nesuderinamas su iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančiu reikalavimu *lex non cogit ad impossibilia*, reguliuojamų teisinių santykių subjektams negali sukelti teisinių padarinių mėginimai poįstatyminiais, *inter alia* teisės taikymo, aktais įgyvendinti tokio įstatymo nuostatas.

18.3. Atsižvelgiant į tai, šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, jog Konstitucinis Teismas, konstatavęs, kad ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos neatitiko *inter alia* iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylančio reikalavimo nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), turi konstatuoti ir tai, kad šių nuostatų taikymas, *inter alia* priimant poįstatyminius, įskaitant ir teisės taikymo, aktus, nesukelia teisinių padarinių tais aktais reguliuojamų teisinių santykių subjektams, *inter alia* aukštosioms mokykloms.

Be to, pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį teisinės valstybės principą, jokių teisinių padarinių negali kilti iš mėginimų ginčijamas Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatas įgyvendinti pasibaigus nustatytam jų taikymo terminui – po 2018 m. kovo 1 d., t. y., kaip minėta, nesant jokie teisinio pagrindo jas taikyti.

Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste tai reiškia dar ir tai, kad Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) pagrindu švietimo ir mokslo ministro priimti įsakymai, kuriais patvirtinti Studijų kryptų vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašas, Rezidentūros studijų kryptų vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarkos aprašas, taip pat remiantis jais Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus priimti įsakymai dėl studijų kryptų laikino akreditavimo pagal Konstituciją laikytini nesukėlusiais jokių teisinių padarinių aukštosioms mokykloms. Kitoks aiškinimas neleistų įvykdyti konstitucinio teisingumo ir užtikrinti konstitucinio teisėtumo, nes Konstituciją atitinkančiais būtų pripažinti neigiami padariniai, teisinių santykių subjektams kylantys dėl to, kad jie nesilaikė tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį iš jų buvo reikalaujama daryti tai, ko apskritai jie atlikti negalėtų, ar kad buvo mėginama įgyvendinti tai, ko apskritai neįmanoma įgyvendinti.

19. Konstituciniam Teismui konstatavus, kad ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos prieštarauja Konstitucijai, nes jomis iš teisinių santykių subjektų buvo reikalaujama neįmanomų dalykų, kad ginčijamos Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatos nesukėlė teisinių padarinių jomis reguliuojamų teisinių

santykių subjektams, *inter alia* aukštosioms mokykloms, taip pat kad ginčijamų Įstatymo 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija) nuostatų taikymo terminas buvo 2018 m. kovo 1 d., konstatuotina, kad net ir iki priimant šį Konstitucinio Teismo nutarimą visų aukštųjų mokyklų studijų kryptys turėjo būti akredituojamos taikant bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką, nustatytą Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu).

19.1. Pažymėtina, kad bendroji studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarka, nustatyta Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikytina visoms aukštosioms mokykloms, nepaisant to, ar jų vykdomos studijų kryptys Studijų kokybės vertinimo centro direktoriaus įsakymais buvo vertinamos ir laikinai akredituojamos iki 2018 m. kovo 1 d., ar po šios datos.

Šiame kontekste taip pat pažymėtina, jog Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 4 dalies nuostata, kad aukštoji mokykla negali vykdyti neakredituotos studijų krypties studijų, negali būti aiškinama kaip užkertanti kelią vykdyti neakredituotos studijų krypties studijas (t. y. studijas pagal visas remiantis tuo metu galiojusiais teisės aktais akredituotas tos krypties studijų programas) iki pirmojo studijų krypties studijų akreditavimo pagal Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), įtvirtintą bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką. Vadinasi, pagal galiojantį Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą aukštosios mokyklos gali vykdyti studijas pagal visas akredituotas studijų programas iki pirmojo studijų krypties akreditavimo pagal bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką, nustatytą šiame įstatyme, *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu).

19.2. Šiame kontekste pažymėtina, kad, kaip minėta, Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatytos bendrosios išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarkos taikymo būtina sąlyga – studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių patvirtinimas, t. y. Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 5 dalyje (2018 m. sausio 12 d. redakcija) švietimo ir mokslo ministrui suteiktų įgaliojimų įgyvendinimas.

Minėta ir tai, kad nei įsigaliojus Mokslo ir studijų įstatymui (2016 m. birželio 29 d. redakcija), nei suėjus terminui, nuo kurio turėjo būti pradėtos taikyti išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūros pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), švietimo ir mokslo ministras išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų pagal Mokslo ir studijų įstatymą (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnį (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), taikymui būtinų studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašo, vertinamųjų sričių ir rodiklių nepatvirtino,

t. y. neįgyvendino pagal Mokslo ir studijų įstatymo 48 straipsnio 5 dalį (2018 m. sausio 12 d. redakcija) jam suteiktų įgaliojimų.

Atsižvelgiant į tai, pabrėžtina, kad, vadovaujantis konstituciniu atsakingo valdymo principu, švietimo ir mokslo ministras Mokslo ir studijų įstatymo (2016 m. birželio 29 d. redakcija) 48 straipsnio 5 dalyje (2018 m. sausio 12 d. redakcija) įtvirtintus išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo procedūrų taikymui būtinus įgaliojimus – įgaliojimus patvirtinti studijų išorinio vertinimo ir akreditavimo tvarkos aprašą, vertinamąsias sritis ir rodiklius – privalo įgyvendinti per kiek įmanoma trumpiausią terminą, kad nebūtų kliūčių vykdyti studijų kryptių akreditavimą pagal bendrąją išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarką. Kitaip nebūtų sudaryta prielaidų užtikrinti ir tai, kad aukštosios mokyklos veiksmingai įgyvendintų su jų autonomija, laiduojama pagal Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalį, siejamą misiją rengti aukštąjį išsilavinimą įgijusius įvairių sričių specialistus ir joms tenkančią atsakomybę už aukštojo mokslo kokybę.

20. Šios konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, gali nustatyti ir specialias nuostatas, skirtas pasirengti Mokslo ir studijų įstatyme (2016 m. birželio 29 d. redakcija), *inter alia* jo 48 straipsnyje (su 2018 m. sausio 12 d. pakeitimu), nustatytai bendrajai išorinio studijų vertinimo ir akreditavimo tvarkai ir ją įgyvendinti, pagal kurias būtų nustatytas protingas terminas pirmajam visų aukštųjų mokyklų visų studijų kryptių vertinimui ir akreditavimui. Tai darydamas jis privalo paisyti *inter alia* konstitucinių teisinės valstybės, atsakingo valdymo principų suponuojamų reikalavimų, *inter alia* reikalavimo nenustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį būtų reikalaujama neįmanomų dalykų (*lex non cogit ad impossibilia*), reikalavimo numatyti tinkamą *vacatio legis* – pakankamą laikotarpį, per kurį aukštosios mokyklos galėtų tinkamai pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius pakitusius reikalavimus studijų ir jų vykdymo kokybei.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 pakeitimo įstatymo (TAR, 2016-07-14, Nr. 20555) 2 straipsnio 26 dalies (2018 m. sausio 13 d. redakcija; TAR, 2018-01-23, Nr. 1033, identifikacinis kodas 2018-01033) nuostatos „Iki 2018 m. kovo 1 d. studijų kryptys įvertinamos ir laikinai akredituojamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintus reikalavimus ir tvarką. Studijų kryptių laikino akreditavimo terminą nustato švietimo ir mokslo ministras. Jeigu įvertintos krypties studijos neatitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytų reikalavimų, aukštoji mokykla negali priimti studentų į tos krypties studijas, o studijuojančiųjų

tolesnes studijų galimybes nustato švietimo ir mokslo ministras“ tiek, kiek jose numatyta iki 2018 m. kovo 1 d. įvertinti ir laikinai akredituoti vykdomas studijų kryptis, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 2 daliai, 40 straipsnio 3, 4 dalims, konstituciniams teisinės valstybės, atsakingo valdymo principams.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Konstitucinio Teismo teisėjai

Elvyra Baltutytė

Gintaras Goda

Vytautas Greičius

Danutė Jočienė

Gediminas Mesonis

Vytas Milius

Daiva Petrylaitė

Janina Stripeikienė

Dainius Žalimas